

NATO ve Rusya Arasında Temel Bir Anlayışa Doğru

Çalışma Grubu Görüş Belgesi

Temmuz 2018

NATO ve Rusya Arasında Temel Bir Anlayışa Doğru

Çalışma Grubu, Mayıs 2017 tarihindeki “Rusya ile Batı arasındaki Soğuk Barış’ın Yönetilmesi” başlıklı son bildirisinde, “hasmane ilişkimizin baş aşağı gidişinin durdurulması ve Batı ile Rusya arasında istikrarlı ve sürdürülebilir bir güvenlik ilişkisi kurulması yoluyla, riskleri daha iyi yönetmenin birincil öncelik” olduğunu öne sürmüştür.

Rusya-Batı ilişkisi henüz dibe vurmamıştır. Ancak halihazırda Kuzey Kutup Bölgesi’nden Baltık Denizi’ne, Ukrayna’daki savaş alanlarından Karadeniz ve Suriye’ye uzanan bölgede durum gergindir. Çatışma riski olduğu kabul edilse de, söz konusu durumun düzgün bir şekilde yönetildiğini söylemek mümkün değildir.

Amacımız

2018 Başkanlık seçimleri ile Rusya’da yeni bir siyasi döneme adım atılmaktadır. Bunun yanı sıra, NATO Temmuz ayında Brüksel’de gerçekleşecek zirveye hazırlanmakta; Finlandiya’da ise Başkanlar düzeyinde bir ABD-Rusya Zirvesi gerçekleşmesi ihtimali belirmektedir. Bu görüş belgesi ile, NATO ile Rusya’nın önümüzdeki yıllarda güvenli bir şekilde bir arada var olmalarına ve dolayısıyla Avrupa güvenliğinin pekiştirilmesine dair yeni fikirlerimizi gündeme getirmeyi amaçlıyoruz. Çıkan çatışmalara dair birbirini suçlamak veya ahlaki denklik iddia etmek yerine karşılıklı riskin azaltılması için yapılması gerekenlere odaklanıyoruz.

Şu Anda Neredeyiz

NATO ve Rusya, karşılıklı ilişkilerin temelini oluşturan her bir ilkenin karşı tarafça ihlal edildiğini iddia edecektir. Taraflar arasındaki güven tamamıyla yıkılmıştır. Bu Çalışma

Grubu’nun üyeleri arasında dahi, kimin suçlanacağına dair oldukça farklı söylemler mevcuttur. Birçoğuna göre, Ukrayna’ya karşı saldırganlığı dolayısıyla, ilişkilerin mevcut duruma gelmesinde Rusya’nın doğrudan sorumluluğu bulunmaktadır. Diğerleri ise, istikrarsızlığın asıl kaynağı olarak NATO’nun doğruya doğru genişlemesini göstermektedir.

Güvensizliğe odaklanmak veya birbiriyle çatışan söylemleri tartışmak, riskleri azaltmak konusunda yarıdır. Öyle ya da böyle, NATO ile Rusya arasında ilişkiler devam edecektir. Taraflar, söz konusu riskleri azaltmak istiyorlarsa, derin anlaşmazlıklarına rağmen kriz yönetimine ilişkin ortak hedefler üzerine eğilmelidirler.

Hâlihazırda, kriz yönetimi son derece yetersizdir. Kimin daha suçlu olduğunu biteviye tartışabiliriz. Fakat işin temelinde, mevcut siyasi ve askeri realiteyi dikkate alan, disiplinli ve sonuç odaklı herhangi bir NATO-Rusya diyalogunun olmaması yatmaktadır. NATO-Rusya Konseyi’nde eski günlerden eser kalmamıştır. NATO-Rusya ilişkilerine ve diyalogun esasına ilişkin olarak, 1997 NATO-Rusya Kurucu Senedi’ne (NRFA) ve 2002 tarihli “NATO-Rusya İlişkileri: Yeni Bir Nitelik” Roma Deklarasyonu’na yüzeysel bir bakış bile, bu metinlerin başka bir dönemde kaleme alınıp, benimsendiğine dair fikir verecektir.

İlişkinin Yönetimi

NATO-Rusya ilişkilerinde artık hiçbir kural olmadığını kabul etmek veya karşı tarafın izlediği yolu önemli ölçüde değiştirmesini beklemek yerine, bu ara dönem için yeni bir geçici yaklaşıma gerek duyulmaktadır.

NATO ile Rusya, her ne kadar birbirlerine hasım gibi davransalar da, aralarında çatışma

çıkması için önlem almalıdırlar. Bunun için yeni bir belgeye gerek yoktur. Fakat mevcut ilişkinin esaslarına ilişkin ortak bir anlayışa varmak, sadece riski azaltmakla kalmayıp, aynı zamanda NATO-Rusya Konseyi (NRC), OSCE ve ad hoc ile ikili oluşumlardaki belirli konularda tüm tarafların ilerleme kaydetmelerini kolaylaştıracaktır.

1997 NATO-Rusya Kurucu Senedi ve 2002 tarihli Roma Deklarasyonu çerçevesinde şekillenecek bir NATO-Rusya uzlaşısı, aşağıdaki unsurları içerebilir:

1. Kurucu Senedi'nde ve Roma Deklarasyonu'nda yer alan, NATO ile Rusya arasında "kriz anında veya barış ve istikrarı olumsuz etkileyecek herhangi başka durumda" NATO-Rusya Konseyi'nin "temel yapı ve merci" olacağına dair ifadelerin yinelenmesi. Her daim kriz yönetim organı olarak konumlanacak olan NRC, askeri istikrar ile şeffaflığı artırmaya yönelik çalışmalara öncelik verecektir.
2. Halihazırdaki cepheleşmenin, istenmeden veya kazaen tırmanmasının getirdiği tehlikeleri bertaraf etme adına NATO ve Rusya'nın konuya odaklanması ve bu tehdidi azaltmaya yönelik sınırlı bir iletişim alanının yaratılmasının gerekli olduğunun kabulü;
3. Birbirine karşı güç kullanma veya güç kullanma tehdidinden uzak durma ve herhangi başka askeri olay veya krizi barışçıl yollardan çözme taahhüdü;
4. Doğu Ukrayna'da BM tarafından görevlendirilmiş bir barış koruma misyonunun kurulmasına yönelik destek öncelikli olmak üzere, Avrupa'da süregelen ihtilafların çözümlenmesi için yapıcı yönde çalışma taahhüdü;
5. Kriz yönetimi ve olay önlemeye dair tüm ilgili ikili ve çoklu anlaşmaları yürürlüğe koymak, ilaveten mevcut anlaşmaları güncellemek ve yenilerini tesis etmek için

çalışma yapmak (örn. Denizde Hadiseler anlaşmaları) taahhüdü;

6. NATO-Rusya sınırlarında konvansiyonel ve nükleer alanlarda, askeri faaliyet, konuşlandırma ve tatbikatlarda kesin yeterliliğe ve askeri kısıtlamaya yönelik taahhüt;

İlişkinin mevcut durumuna bakıldığında NATO veya Rusya'nın «kısıtlama" veya "kesin yeterlilik" terimlerini tanımlamaları veya sınır alanlarındaki muharebe güçlerine dair belirli sözler vermeleri mümkün görünmemektedir. Fakat kısıtlama (veya kısıtlama olmaması), olay yerinde gözlemlenebilir. Zaman içinde bütün tarafların kısıtlama sergilemesi, daha ayrıntılı silahların kontrolü düzenlemelerinin gündeme getirilmesini sağlayabilir.

7. NRC'nin belirli kriz yönetimi konularını ele almak amacıyla geçici çalışma grupları kurabileceğinin ve güven artırıcı önlemler geliştirebileceğinin; askeri doktrinler, tatbikatlar ve konuşlandırmalara vs. ilişkin olarak bilgi alışverişine gidebileceğinin ve ilave istişarelerde bulunabileceğinin kabulü.

Böyle bir çözüm, NATO'nun Rusya ile tüm tatbiki sivil ve askeri işbirliğini askıya alma sözüne gölge düşürmeyecek, ve daha yakın zamanda verdiği Rusya ile "olağan işler" yapmayacağına dair sözün ihlali anlamına gelmeyecektir. Bu, tarafların siyasi liderleri kontrolünde yürütülmek üzere, varoluşsal çıkarlarına dair belirli konulardaki risklerin yönetilmesinde ilerleme kaydetme imkânlarını artıracaktır.

8. Olağan ve acil durumlar için askeri iletişim kanallarının tesis edilmesi. Bu kanallar, İttifak'ın askeri liderleri ile Rus Savunma Bakanlığı'nı içerir.

Amaç, askeri profesyonellerin yönettiği,

askeri kriz yönetimine ilişkin güvenilir bir mekanizma yaratmaktır. Bu mekanizma, NATO Avrupa Müttefik Yüksek Komutanı veya NATO Askeri Komitesi Başkanı ile Rusya Genelkurmay Başkanı arasında ara sıra üst-düzyer görüşmeleri, vekiller düzeyinde daha düzenli toplantıları, ilaveten acil durumlarda doğrudan irtibat için mekanizma ve prosedürleri içerebilir. Bu, NATO-Rusya iletişimini "her daim" kılmaya yöneliktir.

9. Yukarıda belirtilen görevleri yerine getirmelerine olanak tanıyacak biçimde, karşılıklılık temelinde dayanarak, NATO merkezinde Rus temsilcilerin ve Moskova'da NATO temsilcilerinin bulunmasının kabulü.

Katılan Değer

Bahsedilen önlemlerin yürürlüğe konması, krizleri önlemeye veya yönetmeye hizmet edecek ve askeri öngörülebilirliği ve şeffaflığı az da olsa arttırmak suretiyle NATO-Rusya ilişkilerine getirdiği istikrarla Geniş Avrupa bölgesinde olumlu sonuçlara yol açacaktır. Her iki tarafta da bu yönde siyasi iradenin gelişmesi koşuluyla, herhangi bir ilerleme, daha geniş anlamda bir risk-azaltma, karşılıklı kısıtlama ve silahların kontrolü gündemini desteklemek için kullanılabilir.

"Oyunun geçici kuralları"na ilişkin böyle temel bir anlayışa erişmek, NATO-Rusya ilişkilerinin sıfırlanması olmayacağı gibi NATO-Rusya Kurucu Senedi'nin de bir kenara konması anlamına gelmemektedir. İlaveten, temel anlaşmazlıkların çözümü olarak da görülmemelidir. Ancak mevcut koşullarda NATO ve Rusya'nın üzerinde anlaşabilecekleri asgari çözüm olarak, daha fazla şeffaflık, öngörülebilirlik ve risk azaltma ile yanlış anlamaların, yanlış hesaplamanın ve istem dışı gerginliğin önlenmesinin yolunu açacaktır. Dolayısıyla, kısa vadede daha güvenli bir hasmane ilişkinin temellerini sağlarken, uzun vade için Kurucu Senedi'nde

ve Roma Deklarasyonu'nda öngörülen işbirlikçi ve katılımcı güvenlik modeline dönüşüme olanak verebilir.

Önerilerimiz, Avrupa'daki mevcut durumun kabulü veya tasdiki olarak yorumlanmamalıdır. Avrupa'da barışın yeniden tesis edileceğine dair ümitvar tutumumuzu sürdürmekteyiz. Ancak mevcut açmazdan çıkabilmek için NATO ve Rusya'nın, anlamlı bir diyalog oluşmasına imkân yaratma ve cepheleşmelerinin dengelenmesi konusunda daha yaratıcı ve girişken olmaya başlamaları gerekmektedir.